SlavVaria 1/2026. 131–144
DOI: 10.15170/SV.1/2026.131

MÁTÉ KITANICS – PÉTER GYENIZSE – NORBERT PAP
(Pečuh, Mađarska)

Mohač 1526. i Majša 1687. – slojevi mohačkog bojišta[1]

Sažetak: Ovaj rad proučava Bitku na Mohačkom polju 1526. godine, kao i bitku kod Majša 1687. Na temelju suvremenih pisanih izvora, karata i arheoloških nalaza autori rekonstruiraju bojišta. Središte se sukoba iz 1526. nalazilo na istočnom dijelu Mohačkog polja, u području omeđenom potokom Borzom, „Velikim jarkom“ („Nagy árok”) i ritom Vižlaka (Vizslaki-rét), u okolici identificiranoga srednjovjekovnoga sela Földvár, dok je težište konjaničkoga sukoba iz 1687. bilo smješteno na zapadni, brežuljkasti rub ravnice, na majšanskom pragu reljefa i neposredno ispred polja. Analiza ratnih nalaza potvrđuje da velik broj malokalibarskih i ostalih projektila iz vatrenoga oružja pronađenih u području Majše ne pripada Mohačkoj bitki, nego pobjedničkoj operaciji Svete lige iz 1687. godine. Ratni su nalazi iz 1526. raspoređeni na istočnoj polovici ravnice, uključujući i topovske projektile pronađene kod Fekete-kapua, koji se uklapaju u poznato topništvo Mohačke bitke. Takvi pak nalazi u području Majše uopće nisu otkriveni.

Ključne riječi: Kraljevina Ugarska, Osmansko Carstvo, Mohačka ravnica, Földvár (Utvar), Mohačka bitka (1526), Bitka kod Majše (1687)

1. Uvod: dvije „mohačke” bitke u istom krajoliku

Ravnica koja se prostire južno od Mohača bila je poprište dviju važnih bitaka u novijoj hrvatsko-ugarskoj povijesti. Najprije je 1526. godine ondje uništena vojska kralja Ludovika II. – poraz koji je pridonio tome da Turci petnaestak godina kasnije osvoje Budim, a zemlja se podijeli na tri dijela na razdoblje od stoljeća i pol.

Kasnije, 1687., nekoliko godina nakon neuspjele osmansko-turske opsade Beča, gotovo na istome mjestu, u blizini sela Majša, konjica Svete lige izvojevala je pobjedu nad osmanskim snagama koje su nadirale iz smjera Osijeka.

Velika bitka koja simbolizira pad srednjovjekovnog Ugarskog Kraljevstva i važna epizoda u slomu osmanske vlasti u Ugarskoj odigrale su se na istom području i uz znatno teritorijalno preklapanje. Ipak, u nacionalnom je sjećanju gotovo isključivo ostala prva bitka poznata pod imenom „mohačka tragedija”.

Međutim, za povijesna istraživanja i arheologiju danas je važan ne samo prvi, nego i kasniji događaj. To je važno ne samo zbog rekonstrukcija vojnih

[1] Izvorni znanstveni rad

događaja, nego i radi određivanja točnoga položaja bojišta, razumijevanja vojskovođina razmišljanja toga vremena, kao i zbog postavljanja memorijalnih točaka i spomen-obilježja te općenito za tumačenja mohačkog memorijalnog krajolika. Ta su bojišta postala poprištem arheološko-povijesne rasprave.

2. Teren: Mohačka ravnica i selo Földvár

Suha je terasa Mohačkog polja sa zapadne strane omeđena rubom Baranjskog gorja, a s istočne močvarnim poplavnim područjem Dunava. Potoci koji s gorja teku prema istoku, ponajprije potok Borza, nakon što izađu na ravnicu raširili su se, stvarajući aluvijalne lepeze i vlažne livade. Između njih je tek nekoliko razmjerno suhih pojaseva pružalo prikladan teren za kretanje vojske. Poljem se protezalo staro riječno korito poznato kao „Veliki jarak" koje je, prema geografskim istraživanjima, predstavljalo ostatak drevnog riječnog toka i služilo je kao prirodna značajka koja je dijelila bojište. (GYENIZSE-LÓCZI-VARGA 2024).

Srednjovjekovno naselje Földvár nalazilo se na istočnom dijelu polja u blizini jednog od prijelaza preko potoka Borza koje je već bilo spomenuto u zapisniku o razgraničenju iz 1338. godine. Naselje se u izvorima iz doba Arpadovića izvorno pojavljuje pod imenom Ipoltlaka, dok se od 14. stoljeća nadalje javlja kao Földvár. Bio je to templarski posjed i župa je bila posvećena svetom Petru i Djevici Mariji Prema izvorima, bilo je to poveće selo okruženo obradivim zemljištem, livadama i šumama koje su se koristile za ispašu svinja, a upotpunjavalo ga je imanje koje se protezalo na Mohački otok. Njegovim je vlasnikom dulje vrijeme bila opatija u Szekszárdu.

Iz osmanskih se poreznih popisa 16. i 17. stoljeća razabire da su Földvár naseljavali Mađari, djelomice mađarizirani Hrvati i Vlasi u procesu posrbljavanja, kao vjerski podijeljena zajednica. Neko je vrijeme naselje imalo crkvu, ali nije imao vlastitoga katoličkog župnika. Selo je možda nakratko ostalo bez stanovnika tijekom vojnog pohoda 1526. godine, no do sredine stoljeća već je bilo zabilježeno kao naselje koje plaća porez. Čini se da je ostalo naseljeno sve do kraja 17. stoljeća. Njegovo konačno uništenje datira iz vremena Rákóczijevog rata za neovisnost; nakon toga se posjed u povijesnim izvorima pojavljuje kao „Földvár praedium" ili Földvár puszta, dok se samo naselje spominje kao Földvár. Na jednoj karti iz 1700. godine selo je i prikazano pod imenom Utvar, na južnom rubu posjeda, uz jedan od prijelaza preko potoka Borze, na pola puta između Majše i vojnoga puta (Carski put).

Rasprava se o „bojištu" tijekom proteklih 100 godina u biti usredotočila na rekonstrukciju položaja i teritorija tog srednjovjekovnog sela: na temelju zapisa kancelara Stjepana Brodarića (mađarski Brodarics István, u izvorima najčešće Stephanus Brodericus) o sukobu iz 1526. godine, povijesni izvori povezuju naselje Földvár sa samim središtem bitke.

Stoga se već gotovo 100 godina među istraživačima smatra da ćemo, utvrdimo li gdje se selo snalazilo, moći identificirati i točan položaj bitke. Istraživanja su danas blizu konsenzusa da posjed Földvár treba tražiti u istoč-

nom dijelu Mohačkog polja, zapadno od rita Vižlaka (Vizslaki-rét), iako je točan položaj izgrađenog dijela naselja i dalje predmet rasprave.(PAP, KITANICS, GYENIZSE 2024a).

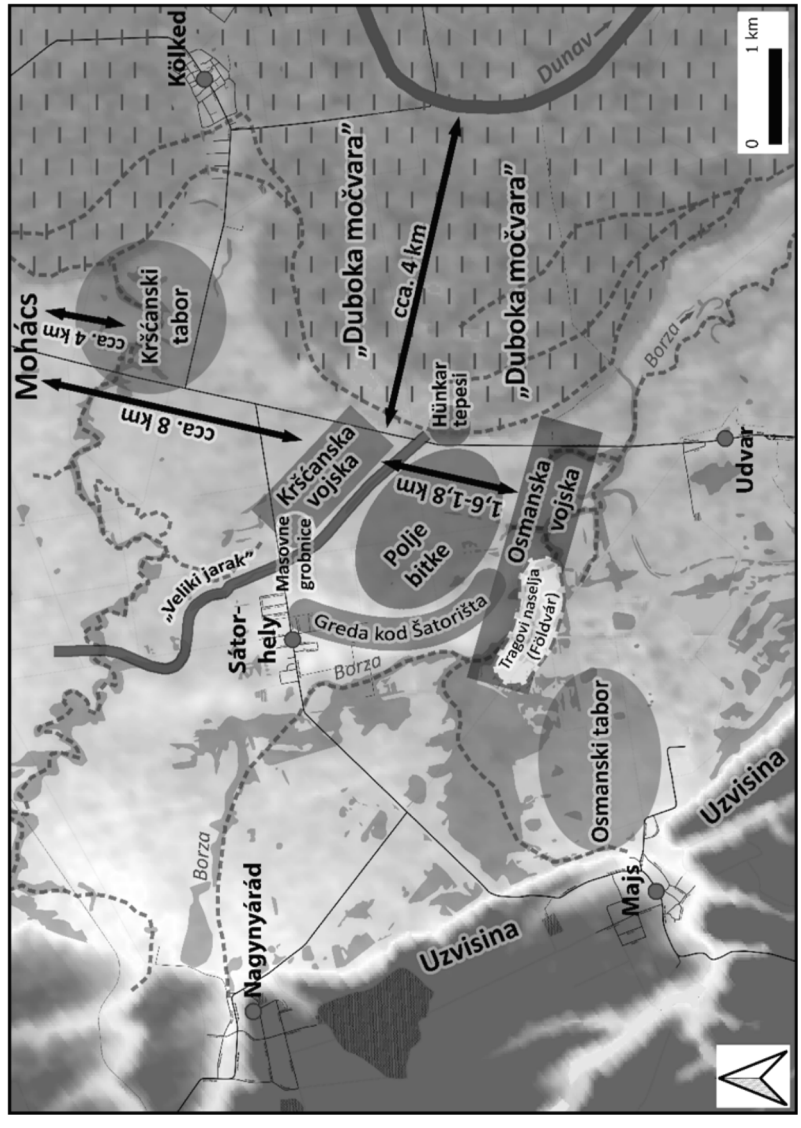

Slika 1. Rekonstrukcija mjesta bitke iz 1526. godine

3. 1526.: bitka između potoka Borza i „Velikog jarka" („Nagy árok")

Mohačka bitka 1526. godine imala je važne prethodnice: pet godina ranije pao je Beograd (Nándorfehérvár), najvažnija južna utvrda Kraljevine Ugarske, čija je uspješna obrana 1456. desetljećima zaustavljala osmanski prodor. Do vremena vladavine Sulejmana I. teritorij Osmanskoga Carstva naglo se pove-

ćao. Selim I. osvojio je Levant, Egipat, sveta mjesta Arapskog poluotoka, Meku i Medinu, učvrstio se u Sjevernoj Africi te na istočnom Sredozemlju. Tako su po broju stanovnika, prihodima i vojnoj sili nadmašivali sve tadašnje europske države. Za mladoga sultana Kraljevina Ugarska bila je tek jedna „prepreka" na putu prema Beču i Svetome Rimskom Carstvu. Budimski pohod iz 1526. godine, u koji se uklapa i Mohačka bitka, bio je dio dalekosežnih strateških težnji i ciljeva (PÁLOSFALVI 2018; FODOR 2024a).

Sulejman je krenuo protiv Ugarske s oko 80 tisuća vojnika, koje je na Dunavu podupirala flota od 800 brodova, među kojima je bilo 100-120 ratnih brodova. Glavnu vatrenu moć vojske činilo je 300 topova i 4000 janjičara s puškama dvaju različitih kalibara. Nasuprot njima, kršćanska vojska ugarsko-češkog kralja Ludovika II. bila je znatno manja, ali je i u europskoj usporedbi bila značajna: oko 30 tisuća ljudi, a njezinu su glavnu snagu činili teška konjica i zapadnjačko plaćeničko pješaštvo (KITANICS, FODOR, PAP 2024). Ugarsko je vojno vodstvo bilo svjesno osmanske nadmoći, dok su unutarnje podjele, relativno kasna mobilizacija i sporo kretanje pojedinih dijelova vojske, neiskusno vojno zapovjedništvo u odnosu na izazov te mladi kralj bez vojnoga autoriteta dodatno pridonijeli krhkosti situacije.

Slika 2. „Tabur cengi" borbeni raspored kod Mohača, 1526. godine (osmanska minijatura)

Vrhovni zapovjednik Pavao Tomori (Mađarski Tomori Pál) nije bio samo franjevac i kalački nadbiskup, već i iskusan vojnik. Nastojao je iskoristiti teren u korist svoje malobrojnije vojske. Mjesto sukoba odabrao je tri dana prije bitke: polje južno od Mohača i zapadno od Dunava, gdje se, unatoč iznimno kišnoj godini, između potoka Borze i spomenutog „Velikog jarka" prostirala razmjerno suha ravnica bez drveća. Dunavsko je poplavno područje na istočnome rubu ravnice odabrane za bitku bilo duboka, neprohodna močvara. Cesta koja je vodila od Mohača prema Budimu protezala se zapadno od ovog prostora, duž ruba močvare koji nije bio izložen poplavama. Neposredno iza „Velikog jarka", koji je presijecao ravnicu, nalazili su se položaji kršćanske vojske.

Vojni je plan bio da se na bojišnici uz „Veliki jarak" dočekaju osmanske snage, raspoređene u trima glavnim korpusima i da ih se potom potuče dio po dio: prema Tomorijevu shvaćanju, ključni bi trenutak bio pravodobno izveden, koncentrirani udar teške konjice. Zato je nastojao odabrati takav teren na kojem bi se takav juriš mogao izvesti. Borbeni se poredak protezao najmanje dva kilometra u dvije linije, no vojna Ugarske vojske snaga je ipak bilo premala da bi u potpunosti popunila prostor i spriječila opkoljavanje. Također, 85 topova nije bilo moguće u cijelosti rasporediti na prvoj liniji za obranu tabora. Na bojištu se nalazilo tek nešto više od 50 topova nasuprot 300 topova protivničke strane. Prethodnica osmanske vojske stigla je na polje tijekom jutarnjih sati 29. kolovoza. Rumelijski korpus, kojim je zapovijedao veliki vezir Ibrahim, počeo je podizati tabor, a osmansko je ratno vijeće bitku odgodilo za sljedeći dan. Topništvo je bilo raspoređeno kraj prijelaza Borze, kod sela Földvár. Pogranična konjica – postrojbe smederevskog bega Balija (Gazi Bali-beg Jahjapašić) i bosanskog bega Husreva (Gazi Husrev-beg) – istodobno je poslana naprijed na zapadnu stranu polja kako bi ondje zauzela položaje. To je s mađarske strane izazvalo protumjeru: protiv njih je upućena konjanička postrojba sastavljena od kraljeve tjelesne straže, kako bi se razotkrile njihove namjere i, po mogućnosti, potisnula ih natrag. Naime, Tomori se pribojavao da će osmansko konjaništvo zaobići njegove postrojbe s krila.

Odlučujući je okršaj naposljetku započeo oko četiri sata poslijepodne, na mađarsku inicijativu, i trajao je otprilike dva sata. Konjica mađarskoga desnog krila najprije je krenula u napad protiv rumelijskog korpusa. Protiv njih su Osmanlije primijenile bojni raspored tabur cengi: lako naoružane, isturene konjaničke postrojbe razdvojile su se i povukle pred jurišem, napadačka konjica se našla pred bojnim rasporedom s 150 međusobno povezanih topova i iza njih 2000 janjičara s puškama, dok su bokovi bili učvršćeni kolima. Ni drugi val napada nije mogao preokrenuti tijek neravnopravne borbe. Puščana paljba janjičara razorila je juriše. Nakon proboja borbenih linija, brojčano nadmoćna turska konjica naposljetku je opkolila i počela uništavati kršćansku konjicu.

Anatolijske su se čete, koje su u međuvremenu požurile na bojište, zajedno sa sultanovim korpusom rasporedile u karakterističan osmanski bojni poredak: tako su, uz rumelijske snage na lijevom krilu, u središtu stajale sultanove čete, a na desnom krilu anatolijske snage. Napad koji je krenuo s mađarskoga lijevog

krila doživio je sličnu sudbinu kao i prvi: anatolijska je konjica najprije uzmaknula, a zatim su, pod izmjeničnom paljbom 150 topova i 2000 janjičara sultanova korpusa, slomljeni i borbeni poredak konjanika i pratećeg pješaštva, unatoč tomu što su i turski izvori priznali žilav otpor kršćanskih snaga. Prema nekim izvorima, jedna je mađarska konjanička postrojba dospjela sve do sultanove blizine, ali ju je vladareva tjelesna straža odbila, pa ni taj očajnički pokušaj nije mogao poljuljati osmanski borbeni moral. Slomu je pridonijelo i to što je konjica Bali-bega s zapadne strane ravnice obišla mađarske položaje, najprije prodrla u kraljevski tabor i ondje počinila veliku štetu, a zatim napala preostale borce s leđa.

Mađarsko i hrvatsko lako konjaništvo te pješaštvo naoružano lukovima uspjelo su se povući s razmjerno malim gubicima, dok su teško konjaništvo i topništvo pretrpjeli velike gubitke. Najžilaviji je otpor pružilo češko, moravsko, poljsko i njemačko plaćeničko pješaštvo koje, bez konja i bez poznavanja terena, nije niti moglo pomišljati na bijeg. Taj kontingent od 6 do 8 tisuća ljudi, raspoređen u kvadrat, neko je vrijeme uspješno odbijao turske konjaničke juriše, sve dok protiv njega nisu upotrijebljeni janjičari koji su ih svojom puščanom paljbom slomili, a zatim poklali (PAP, KITANICS 2024).

Najdramatičniji, a ujedno i simboličan prizor bitke bio je bijeg i smrt Ludovika II. Prema izvorima, kralj je zajedno sa svojom dvojicom glavnih pratitelja tek na samom kraju borbe, oko šest sati navečer, napustio bojište krećući se prema sjeveru, a zatim pokušao prijeći uži rukavac Dunava kako bi pronašao zaklon pred progoniteljima. Oko sedam sati navečer, približno deset kilometara od središta borbi, utopio se zajedno s konjem u jednoj duguljastoj udubini koja je zbog poplave bila pod vodom i ispunjena muljem. Njegovo je tijelo kasnije izvučeno iz plitkog grobnog humka na strani otoka, na mjestu nizvodno od riječnog prijelaza (u izvoru nazvanog „portus“) (PAP, GYENIZSE, KITANICS 2024b).

Gubici mađarske vojske bili su golemi: prema suvremenim procjenama, više od polovice postrojbi, odnosno 16–18 tisuća vojnika, ostalo je mrtvo na polju, a osmansko je zapovjedništvo zajedno s civilnim pratiteljima popisalo čak 24 tisuće mrtvih. Nasuprot tome, osmanski se gubici na temelju izravnih podataka o pokopu procjenjuju na oko 300 ljudi (FODOR 2024b), no tijekom desetodnevnog napredovanja do Budima još je oko tisuću teško ranjenih podleglo ozljedama, pa ukupno možemo govoriti o približno 1300–1500 poginulih osmanlija (PAP, KITANICS 2024).

Neposredna posljedica bitke bio je kraj vlasti dinastije Jagelovića u Ugarskoj. Nakon toga uslijedio je spor i oko nasljeđivanja: jedan dio zemlje priznavao je Ivana Zapolju za kralja, dok je drugi priznavao Ferdinanda Habsburškog. Osmanlije su se doduše u listopadu privremeno povukle iz zemlje, ali su se kasnije vratile u više vojnih pohoda. Naposljetku su 1541. okupirale Budim, a Ugarska je gotovo stoljeće i pol bila podijeljena na tri dijela, postavši tampon-zona između Habsburškog i Osmanskog Carstva.

4. 1687.: konjanički okršaj kod Majše – gotovo na istom mjestu, ali drukčijega karaktera

Događaji koji su se odigrali u okolici Mohača krajem 1680-ih godina označili su završne trenutke razdoblja osmanske vlasti. Nakon oslobođenja Beča 1683. godine vojske Svete lige postupno su potiskivale Osmanlije sa područja Panonskog bazena . U ljeto 1687. savezničke su snage pod vodstvom glavnog zapovjednika Karla Lotarinškog, bavarskog izbornog kneza Maksimilijana Emanuela i drugih bezuspješno opsjedale Osijek. Povlačeći se od tamo, između 31. srpnja i 5. kolovoza podigli su logor na ravnici ispod Mohača, na rubu močvarnog područja uz Dunav u prostoru koji je kasnije postao poznat kao rit Vižlaka (Vizslaki-rét).

Na temelju suvremenih vojnih dnevnika i karata, kršćanski se tabor nalazio upravo na onom prostoru gdje se odvijao dio bitke iz 1526. godine: s močvarama uz Dunav u pozadini na istoku te smješten tik sjeverno od uzvisine nazvane Turski humak (mađarski Törökdomb) – u osmanskim izvorima iz 17. stoljeća poznate kao „Hünkâr tepesi“ – mjestu gdje se nalazio osmanski spomenik pobjedi. Prema zapisima kneza Karla, tabor je bio smješten tako da se rub lijevog krila oslanjao na malu močvaru s grobljem u blizini, dok se ispred prostirala ravnica obrasla niskim raslinjem, iza koje se, prema zapadu, u šumi nalazio neprijateljski tabor.

Prema zapisima talijanskog časnika i dobrovoljca Giovannija Francesca Gemellija Carerija, kapela koja je bila preuređena u drvenu džamije podignutu na brdašcu nazvanom Turski humak u spomen na Sulejmanovu pobjedu kod Mohača, nalazila se pokraj kršćanskog tabora.

Prema njegovim zapisima, tu je pokopan i pukovnik po imenu Truchsess. (JÁSZAY 2002). Groblje koje je spomenuo knez, smješteno nasuprot Turskom humku, 1961. godine istražio je arheolog László Papp. (PAPP 1963). Uzvišeni teren na kojem se nalazi i memorijalno mjesto također je prikazano na karti koja detaljno prikazuje vojni logor iz kolovoza 1687. godine. Nadalje, vidljiv je i dio „Velikog jarka” uz „palude“ odnosno rit Vižlaka koji je označen kao močvarno područje i kao linija zapreka od kolaca (chevaux-de-frise) postavljenih ondje radi zaštite od napada konjice. (L’ACCAMPAMENTO DAL DI… 1687).

Poprište bitke iz 1687. godine možemo rekonstruirati na slijedeći način: na strani prema Dunavu prostirala se močvara uz rit Vižlak dok se na zapadu protezala ravnica kojom su prolazili potok Borza i „Veliki jarak” na kojoj je bio smješten i vojni tabor. Nekoliko dana prije sukoba 6. kolovoza turske su postrojbe na Borzi sagradile most kako bi olakšali prijelaz. S druge strane potoka, prema Majši, područje je omeđivao šumovit, vlažan i grmom zarasli teren, koji je na kraju naglo prelazio u uzvisinu. Turski se logor nalazio iza toga, prema zapadu.

Ključna obilježja okoliša koja su definirala bojište 1526. godine jasno se prepoznaju. Jedina je razlika bila u tome što se težište bitke ovaj put nije nalazilo na istočnom dijelu polja kod Földvára, već na zapadnom, brežuljkastom rubu i području neposredno ispred njega. Štoviše, klima tada nije bila iznimno vlažna, kao što je to bio slučaj 1526. godine, već je bila sušna.

Prema dostupnim izvorima, u ranim satima 6. kolovoza nekoliko tisuća odabranih spahija, pripadnika elitnog dijela turskog konjaništva, pokrenulo je napad na savezнички tabor. Prešavši potok Borzu, sukobili su se u pojasu između dunavske močvare i šumovitoga terena s postrojbama koje su se u sklopu Svete lige borile pod zapovjedništvom bavarskoga izbornog kneza Maksimilijana Emanuela.

Borbe su sa zapadne strane ponajviše vodili draguni i oklopnici. Prema izvješćima, predvodnicu su uglavnom činile pukovnije Stirheim (Stirum), Serau, Kisel, Sachsen-Lauenburg, Bielke (Bielck) i Savoya (Savoia), uz druge carske i bavarske konjaničke postrojbe. Na objema se stranama upotrebljavalo osobno vatreno oružje, pištolji, karabini i puške. Prema prosječnoj opremljenosti toga vremena i brojnosti postrojbi, na obje je strane ukupno moglo biti oko 15 tisuća konjanika, opremljenih s približno 30 tisuća komada osobnog vatrenog oružja. Ta su oružja bila različitih kalibara i namjene. Topništvo nije imalo nikakvu ulogu te je bitka u biti bila dugotrajan sukob koji je trajao pet do šest sati u kojem su se prvenstveno borile konjičke postrojbe.

Slika 3. Prva faza sukoba od 6. kolovoza 1687.

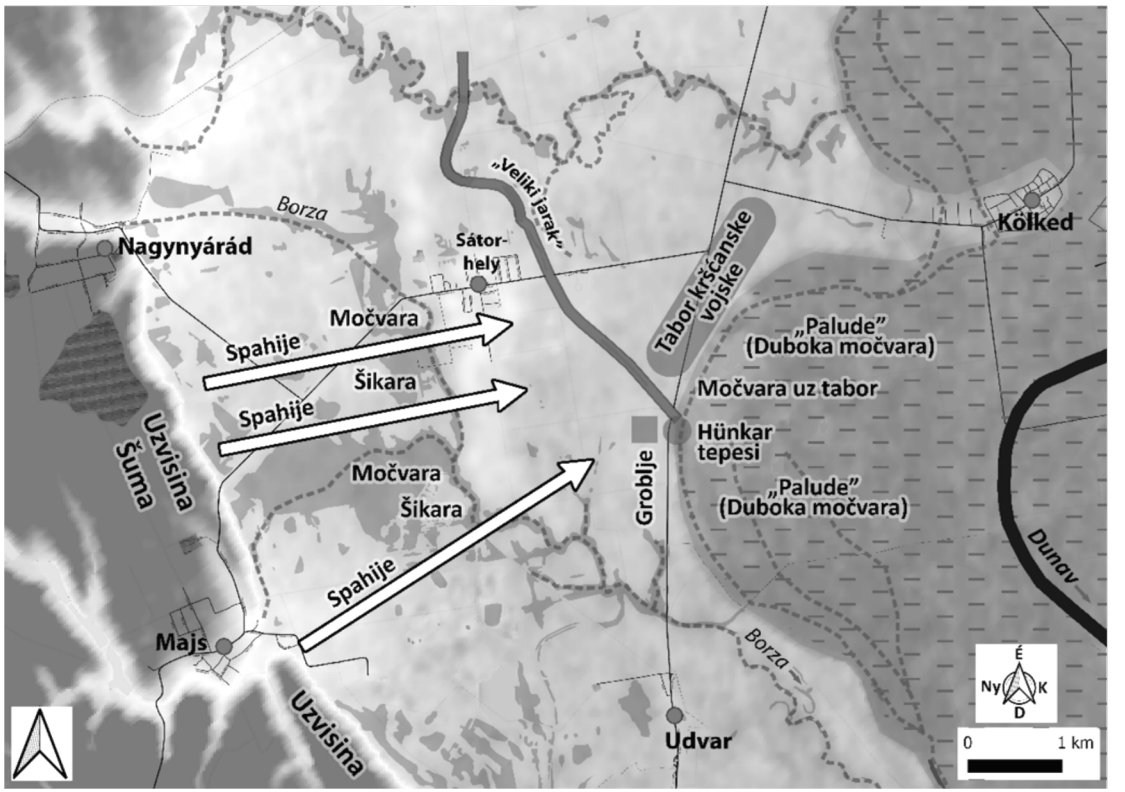

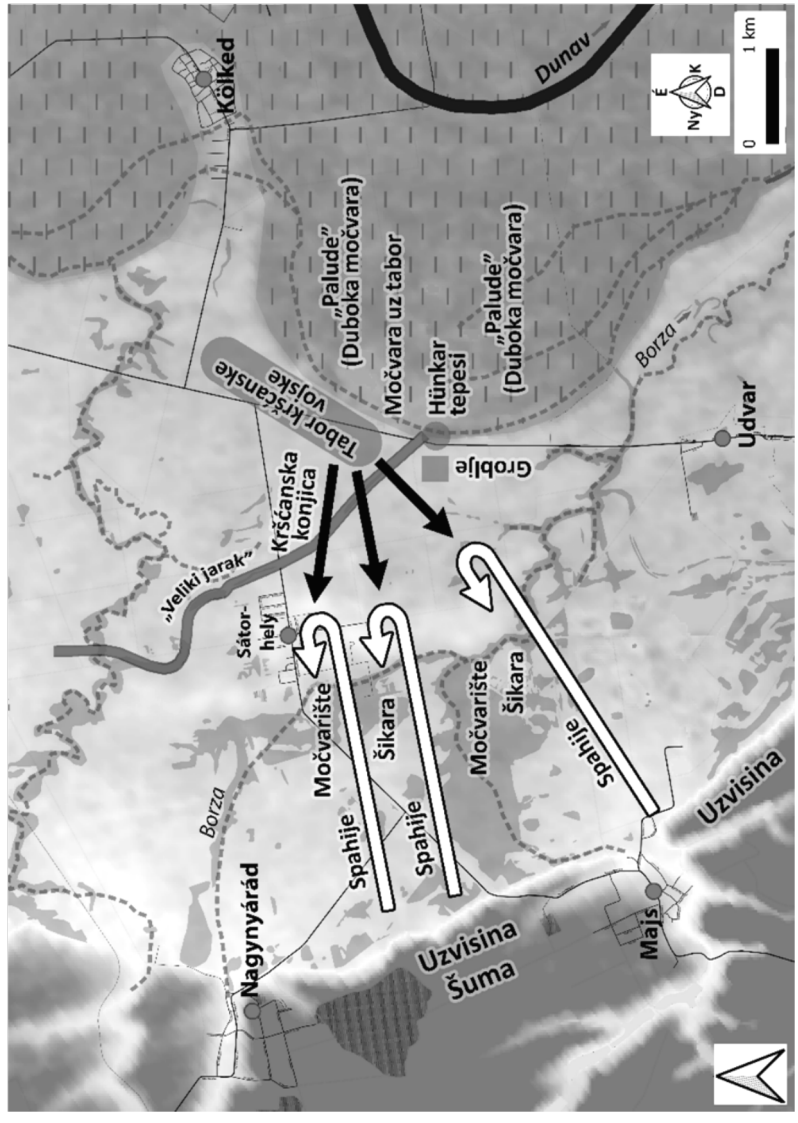

Slika 4. Druga faza sukoba od 6. kolovoza 1687.

Tursko je konjaništvo najprije napalo iz više smjerova, nadirući iz pojasa niskog raslinja i šume koji je na zapadu graničio s ravnicom ciljajući lijevo krilo zapadnih snaga. Međutim, snage Svete lige protjerale su ih protunapadima natrag preko Borze, na pojas zemljišta između potoka i ruba brežuljaka. Prema pisanju pukovnika Louisa Hectora Villarsa, sudionika tog sukoba, bitka se vodila za uzvisinu koju su naposljetku zauzele postrojbe bavarskoga izbornog kneza u odlučujućem konjičkom jurišu. Borbe su se vodile i uz korištenje prirodnih zaklona od stabala i grmlja, sve dok jurišnici jednim naletom nisu

stigli na vrh uzvisine: od tamo su, pogledavši niz drugu stranu uspona, ugledali turski tabor (PAP-GYENIZSE-KITANICS 2024a).

Slika 5. Uzvisina kod Majše i područje ispred nje gdje su pronađeni ostaci ratnog sukoba u najvećem broju. S druge je strane bio turski tabor.

Razmjeri bitke kod Majše bili su daleko manji od onih iz 1526. godine. Niti broj uključenih vojnika, niti broj žrtava nisu dosegnuli tragične razmjere zabilježene u prethodnom sukobu. Ipak, to nipošto nije bio beznačajan događaj. Bio je to ključan korak u oslobađanju južnog Zadunavlja koji je ukazivao na to da Osmanlijska vojska više nije sposobna duže vrijeme održavati ofenzivu. Sve je to pružilo značajan osjećaj uspjeha zapadnim snagama, koje su se prethodno namjeravale povući iz te regije. Odlučujuća bitka kod Nagyharsánya odigrala se tjedan dana kasnije, 12. kolovoza.

Ta je bitka osobito pogodna za analizu iz perspektive arheologije sukoba. Velik broj i raznolikost pištoljskih i karabinskih zrna, kao i drugih nalaza oružja, otkrivenih istočno od Majše, u prednjem prostoru terenskog stepeništa, savršeno se uklapaju u sliku bitke s kraja 17. stoljeća. Ta se dva sukoba mogu dobro usporediti. U sukobu iz 1526., koji je trajao dva sata, trajni je trag ostavilo pješaštvo s puškama, njih 4000, s vatrenim oružjem dvaju različitih kalibara, odnosno projektili osmanskoga topništva. Topovi nisu imali nikakvu ulogu u bitci iz 1687. godine, koja je trajala pet do šest sati. Međutim, iz približno 30000 komada vatrenog oružja ispaljen je znatno veći broj hitaca, manjeg kalibra i različitih vrsta, nego što je to bio slučaj 1526. godine.

Lokacije drugih bitaka vođenih u istom razdoblju pružaju dobru usporedbu s obzirom na vrstu sličnih ratnih vojnih sukoba. Takvi se primjerci nalaze, među ostalim, u rovovima konjičkih postrojbi iz vremena opsade i blokade Sigeta 1688. i 1689. godine (KITANICS, POLGÁR, SZALAI, GYENIZSE, HANCZ, PAP 2020) te projektili prikupljeni u taboru koji su u to vrijeme na Mohačkom otoku koristile postrojbe Svete lige (KITANICS, PAP, KONKOLY, HANCZ 2024). Oni su pretežno manjeg promjera od 13 mm, kao i oni iz Majše. Ako na temelju navedenoga usporedimo bojišta iz 1687. i 1526. godine, na mjestu bitke iz 1526. trebali bismo vidjeti samo dvije vrste projektila, i to većeg kalibra od prethodno spomenutih.

Razmatranjem vojno-arheoloških nalaza otkrivenih na Mohačkom polju i Mohačkom otoku tijekom proteklih stoljeća i pol, kako je dokumentirano u publikacijama i arheološkim bazama podataka, možemo izvesti važne zaključke. Za nalaze koji su ranije pripisivani području Majše, s jednim izuzetkom, kasnije se pokazalo da ili uopće nisu postojali, ili nisu bili iz 1526. godine, ili su se pogrešno našli u evidenciji kao nalazi iz Majše.

Jedini izuzetak ipak pruža zanimljiv podatak. To je skupina nalaza koja obuhvaća 29 komada neispaljenih projektila velikog kalibra. Prikupljeni su s mjesta veličine jednoga stola, istočno od terenskoga prijeloma, kod Male šume (Kiserdő) pokraj Majše. Što se tiče konteksta nalaza, važno je napomenuti da su janjičari 1526. godine zaduživali projektile za svoje muškete u serijama od 30 komada. Na temelju izvora možemo zaključiti da je u noći 29. kolovoza sultanov šator bio postavljen na prostoru ispred Majše, pa je projektile mogao izgubiti netko od stražara.

Masovne grobnice, kao i nalazi pronađeni na istočnoj strani polja, odnosno na ritu Vižlaka (koplje i dugi, ravni mač optočen dragim kamenjem) te kod Crne kapije (Fekete-kapu) a to su okovi za kotače topova, dijelovi mačeva i kopalja, nikada nisu dovedeni u pitanje glede svojeg podrijetla iz 1526. godine, kao ni ondje pronađene topovske kugle (KITANICS-PAP-KONKOLY-HANCZ 2024). Te se kugle dobro uklapaju u poznato topništvo iz bitke, no takve se uopće nisu pojavile na području Majše.

Literatura

FODOR 2024a = FODOR P. Süleyman and Hungary: Conquest, Ideology and Memory // Pap N. (ed.): The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 15–46. DOI: doi.org/10.1163/9789004707498_003

FODOR 2024b = FODOR P. What Was Lost at Mohács? An Ottoman-Turkish Casualty List from the 1526 Campaign // Archivum Ottomanicum, 2024, 41. 49–96.

GYENIZSE, LÓCZI, VARGA 2024 = GYENIZSE P., LÓCZY D., VARGA G. Geomorphology of the Mohács Plain Its Environs // Pap N. (ed.): The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 217–237. DOI: 10.1163/9789004707498_008

JÁSZAY 2002 = JÁSZAY M. Olasz hadinapló az 1687. évi török elleni hadjáratról // Hadtörténelmi Közlemények, 2002, 115. 2. 399–419.

KITANICS, FODOR, PAP 2024 = KITANICS M., FODOR P., PAP N. The Hungarian and Ottoman Forces at the Battle of Mohács // Pap N. (ed.): The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 83–124. DOI: 10.1163/9789004707498_005

KITANICS, PAP, KONKOLY, HANCZ 2024 = KITANICS M., PAP N., KONKOLY S., HANCZ E. Critical Comments on the Available Military Archaeology Topographic Data // Pap N. (ed.): The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 306–356. DOI: 10.1163/9789004707498_011

KITANICS, POLGÁR, SZALAI, GYENIZSE, HANCZ, PAP 2020 = KITAMICS M., POLGÁR B., SZALAI G., GYENIZSE P., HANCZ E., PAP N. Az 1688-1689. évi szigetvári ostromblokád sáncai // Pap N. (szerk.): Turbék. Szulejmán szultán zarándokvárosa. Budapest-Pécs: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont/Pécsi Tudományegyetem, 167–195.

L'ACCAMPAMENTO DAL DI 1687 = L'accampamento dal di luglio fono al di 5 di agosto infra Mohatz e Dunawar. H III c 182/28., Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 1687.

PÁLOSFALVI 2018 = PÁLOSFALVI T. From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2018. DOI: 10.1163/9789004375659

PAP, GYENIZSE, KITANICS 2024a = PAP N., GYENIZSE P., KITANICS M. A mohácsi csata és az „elveszett" Földvár falu // Fodor P., Kenyeres I., Toma K. (szerk.) Századok. Mohács Tanulmányok I. Budapest: Magyar Történelmi Társulat/Hun-Ren Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2024. 89–125.

PAP, GYENIZSE, KITANICS 2024b = PAP N., GYENIZSE P., KITANICS M. Where and How Did King Louis II Die? // Pap, N. (ed.). The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 357–413. DOI: 10.1163/9789004707498_012

PAP, KITANICS 2024 = PAP N., KITANICS M. The Battle and Its Aftermath // Pap, N. (ed.). The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 171–213. DOI: 10.1163/9789004707498_007

PAP, KITANICS, GYENIZSE 2024 = PAP N., KITANICS M., GYENIZSE P. Localizing the Central Area of the Battle of Mohács: Search for the Medieval Settlement of Földvár // Pap N. (ed.): The Battle of Mohács, 1526. Leiden: Brill Academic Publishers, 2024. 271–305. DOI: 10.1163/9789004707498_010

PAPP 1963 = PAPP L. Újabb kutatások a mohácsi csatatéren // Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1962), 1963. 199–221.

Mohács 1526 and Majša 1687 – Layers of the Mohács Battlefield. The study examines the Battle of Mohács (1526), fought on the Mohács Plain, and the Battle of Majša (1687). Based on contemporary written sources, maps, and archaeological finds, the authors reconstruct the battlefields. While the center of the 1526 engagement was located in the eastern half of the Mohács Plain, in the area enclosed by the Borza Stream, the "Nagy árok" ("Great Ditch"), and Vizslaki-rét (Vizslak Meadow), in the vicinity of the identified medieval village of Földvár, the focal point of the 1687 cavalry engagement lay on the western,

hilly margin of the plain, on the Majša terrace scarp and its immediate foreland. The analysis of the military finds confirms that the large number of small-caliber and diverse firearm projectiles found in the Majša area cannot be linked to the Battle of Mohács, but rather to one of the victorious operations of the Holy League in 1687. The 1526 military finds are concentrated in the eastern half of the plain, including the cannonballs found at Fekete-kapu, which fit well with the cannons known from the Battle of Mohács. By contrast, no such finds have been recovered in the Majša area.

Keywords: Kingdom of Hungary, Ottoman Empire, Mohács Plain, Földvár (Utvar), Battle of Mohács (1526), Battle of Majša (1687)

Kitanics Máté, PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke / PTE Szentágothai János Kutatóközpont, Történeti és Politikai Földrajzi Kutatási Centrum. Pécs
E-mail: kitanics.mate@pte.hu

Pap Norbert, PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke. Pécs
E-mail: pap.norbert@pte.hu

Gyenizse Péter, PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Térképészeti és Geoinformatikai Tanszék. Pécs
E-mail: gyenizse.peter@pte.hu